

K otázce zpravodajství „ze soudní síně“.

František V á ž n ý.

(Referát předsedy Právnícké Jednoty Moravské přednesený dne 25. května 1929 při zájezdu Jednoty do Jihlavy.)

Ústavní listina republiky Československé pojala do hlavy čtvrté o moci soudcovské ustanovení § 101 (2), jež zní:

„Líčení před soudy jest ústní a veřejné; rozsudky ve věcech trestních prohlašují se vždy veřejně; veřejnost líčení smí býti vyloučena jen v případech zákonem stanovených.“

Veřejností soudních líčení má býti jednak soud nabádán k tomu, by, konaje své poslání před tváří veřejnosti, postupoval co nejpřesněji podle zákona, jednak má býti obecnstvu poskytnuta možnost, by ze soudních líčení čerpalo poučení k dobrému a výstrahu před tím, čeho se má vyvarovati.

Důsledkem veřejnosti soudních líčení je právo tisku ke zpravodajství ze soudní síně. Pokud se novinářské zpravodajství obmezuje na to, co se v soudním řízení podle zákona má odehrávat před tváří veřejnosti, jest přípustné a nezávadné, pokud novinářské zpravodajství ze soudní síně slouží témuž účeli, pro který zákon připouští, ba dokonce nařizuje veřejnost soudních líčení, poučovati lid k dobrému a varovati lid před tím, co nemá činiti nebo co nemá opomenouti, jest novinářské zpravodajství ze soudní síně vysoce důležitým činitelem lidovýchovným. Pokud se však denní tisk rozepisuje o událostech a o jevech soudního řízení, jichž znalost není podle zákona určena pro veřejnost, jest novinářské zpravodajství ze soudní síně protizákonné a porušuje samo právní řád, jehož, alespoň nepřímou, má býti spoluochráncem a podporovatelem. Pokud pak denní tisk články ze soudní síně nesleduje cíle, jimž sloužiti má veřejnost soudních líčení, ba pokud dokonce články ze soudní síně sleduje, ať vědomě, ať nevědomě, cíle postranní, namnoze protichůdné záměrům zákona, přestává novinářské zpravodajství ze soudní síně býti chvályhodným prostředkem lidovýchovným, snižuje se namnoze k nedůstojné honbě za sensací a za výdělkářstvím, působí nepříznivě na mravní založení a na mravní výchovu lidu, může se z léku státi nebezpečným jedem, může ohrožovati zákonné zakončení soudního řízení a dotknouti se neoprávněným způsobem a neodčinitelně cti a nej-cennějších statků těch, kdož jsou účastníky v dějství soudního řízení.

Nemá-li denní tisk vzíti úhonu na vážnosti, již se všim právem u obecnstva těší, a na důležitosti, jež mu bezesporně při-

sluší, nutno žádati, by nepodceňoval vážnost zpravodajství ze soudní síně, by si byl vědom toho, že právě při tomto zpravodajství jde o věc kromobyčejné vážnosti, že jde při tom o úkol nad jiné obtížný, že rozmyslným, věrným a přesným zpravodajstvím ze soudní síně může prokázati lidu služby nedocenitelné, že zpravodajstvím neuváženým, povrchním a skresleným může způsobiti škody nedozírné a neodčinitelné.

Přecházejí k rozboru některých nezdravých a politování hodných zjevů v novinářském zpravodajství ze soudní síně mohu stranou ponechati novinářské zpravodajství ze soudní síně v občanských právních věcech. Jest s podivem, že soudní řízení v občanských právních věcech netěší se zvláštní pozornosti ani u obecnstva, ani v denním tisku. Vysvětluje se to tím, že v občanských právních věcech nejde zpravidla o věci sensační, a dotvrzuje to úsudek, že obecnstvu v soudní síni nejde vůbec, novinářskému zpravodajství ze soudní síně nejde namnoze o poučení a o výstrahu, nýbrž jen o chtivost sensace.

Obrátím se proto v dalším jen k novinářskému zpravodajství ze soudní síně ve věcech trestních.

Tu zdá se především, že u novinářských zpravodajů takřka úplně upadlo v zapomenutí dvojí starší ustanovení zákona, jež plně vyhovuje věci a platí dosud. Je to jednak ustanovení článku VII., jednak ustanovení článku VIII. zákona ze dne 17. prosince 1862, č. 8 ř. z. na rok 1863.

Podle čl. VII. dopustí se přečinu a bude pokutován jedním stem až jedním tisícem Kč, kdo tiskem uveřejní obžalovací spis dříve, než byl přečten při hlavním líčení, nebo kdo obsah průvodních listin nebo seznání obviněných, svědků nebo znalců uveřejní tiskem dříve, než se skončí vyšetřování a než jich bude použito při hlavním přelíčení. Podle čl. VIII. dopustí se přečinu a bude potrestán vězením od jednoho do tří měsíců, kdo si z podnětu trestního řízení, které ještě trvá, dovolí rozebíratí moc průvodů, pronášení domněnky o tom, jak řízení dopadne, nebo skreslovati výsledky řízení takovým způsobem, že by to na veřejné mínění mohlo míti účinek předbihající soudnímu výroku.

Uváděje na paměť tato zákonná ustanovení jsem dalek toho, volati na tisk státního zástupce. Poukazem k těmto zákonným ustanovením nemá býti řečeno, jakým novinářské zpravodajství ze soudní síně dnes jest, nýbrž jen, jakým býti nemá.

Zákon v činnosti, již prohlašuje řečenými ustanoveními za trestnou, shledává útok proti nerušenému výkonu spravedlnosti. Útok spočívá v předčasnosti uveřejnění a v tom, že uveřejnění jest obsahově způsobilé přivoditi pro nerušený výkon spravedlnosti nebezpečí, jemuž chce zákon čeliti. Není pochybno, že podobná předčasná nebo dokonce skreslená sdělování mohou ohrožovati nerušený výkon spravedlnosti i když se dějí jinak, než právě tiskem. Než zákonodárce obmezil pro obor občanského práva trestního trestnost zakázaných sdělování na nejnebezpečnější způsob spá-

chánil, na uveřejnění tiskem. Pro obor vojenského trestního řízení neobmezil zákon trestnost předčasného sdělování na uveřejnění tiskem, prohlásil v § 264 voj. tr. ř. za trestného, kdo, nemaje k tomu úředního povolení, zcela nebo částečně uveřejní trestní oznámení, obžalovací spis nebo jiný úřední spis vojenského trestního řízení dříve, než tyto spisy byly ve veřejném přelíčení přečteny.

Jakkoli hlavním účelem trestání předčasného nebo dokonce skresleného nebo zhodnocujícího uveřejňování úkonů a dějů neskončeného ještě trestního řízení jest záštita nerušeného výkonu spravedlnosti, jest jíti dále a spatřovati v takovýchto uveřejňováních i ohrožení osob, proti nimž trestní řízení směřuje, namnoze pak při nejmenším hrubou nešetrnost proti osobám, vystupujícím v trestním řízení v jiné roli, než v roli obviněného.

Nebezpečí pro nerušený výkon spravedlnosti, pro vypátrání a potrestání skutečného pachatele trestného činu, s druhé strany však pro toho, kdo v pravdě pachatelem není, ač se trestní řízení proti němu obrátilo, jest spatřovati především v předčasném, neuváženém a sencepsivém uveřejňování jména domnělého pachatele trestného činu.

Není člověka, jenž byl by uchráněn a zajištěn proti nebezpečí, že se shlukem nahodilých okolností neocitne při nejmenším v nadmíru trapném postavení, v němž na prvý pohled bude se jeviti pachatelem trestného činu. Právě proto jest příkazem i té nejprostší lidskosti, by tisk, přicházejce se sencepsivým odhalením pachatele, postupoval co nejopatrněji a co nejšetrněji. Zdání je právě jen zdáním a rozplývá se velmi často v pouhý dým. Hoditi kamenem po člověku, jenž jest nevinný, může jen člověk bezmezného cynismu. Útrapy trestního řízení proti člověku v pravdě nevinnému nesmějí býti stupňovány tiskem, lámajícím nad ním hůl dříve, než soud promluvil konečné slovo. Útrapy nevinného, stupňované nesvědčitým uveřejňováním jsou neodčinitelné, nenapravitelné a ve svých důsledcích snad katastrofální. A mezi tím, co se nesvědčitý tisk vrhá na člověka v pravdě nevinného, zůstává skutečný pachatel v závětrí, zabezpečeném mu nepřímou nerozvážností tisku a spřádá síť vytáček a lží, čerpaje z poučení tisku. Předčasným, nerozvážným označením domnělého pachatele trestného činu může býti velmi nebezpečně ohrožen správný výkon spravedlnosti.

Působí se takto nepřímě zejména na svědecké výpovědi těch, kdož dosud nebyli jako svědci vyslechnuti. Svědkům, kteří z jakékoli pohnutky jsou ochotni, krýti svým seznáním skutečného pachatele trestného činu, dávají se předčasným a nerozvážným označením domnělého pachatele neuvědoměně velmi cenné pokyny, podle nichž bude cíli přiměřeně zaříditi svědecké seznání sesilováním podezření na člověka nevinného a odvracením podezření od skutečného pachatele. U svědků pak, ochotných udati pravdu a jen pravdu, může předčasným a nerozvážným označením domnělého pachatele v tisku býti podlamována důvěra ve správnost a pravdivost toho, co o věci vědí a mají na soudě dotvrditi. Vzbuzují se u nich

pochybnosti o tom, zda se snad přece jen konec konců nemýlí, zda jest pravdou, o čem byli dosud pevně přesvědčeni, že skutečně to viděli a skutečně to slyšeli. Předčasným, nerozvážným označením domnělého pachatele trestného činu může být sesíláno postavení svědků, kteří jsou za všech okolností ochotni být skutečnému pachateli svědky vývodními a shlukem dějství nevině za pachatele označenému člověku svědky usvědčujícími, kdežto u svědků spravedlivých může takto vnesena být do jich seznání kolísavost a nerozhodnost. Předčasným a nerozvážným označením domnělého pachatele může tisk mimoděk a neuvědoměle prokázat přímo neocenitelné služby skutečným spolupachatelům trestného činu, kteří se takto upozorňují na to, jak se mají zaříditi, by se soudní řízení bralo cestou nesprávnou.

Předčasným, nerozvážným uveřejňováním výsledků šetření a dokazování může být zmařen účel trestního řízení, jímž jest usvědčení a potrestání skutečného pachatele trestného činu, může ve svých důsledcích být do žaláře uvržen člověk nevinný a vyrván z rukou trestající spravedlnosti člověk lidské společnosti snad v nejvyšší míře nebezpečný. Předčasné, nerozvážné uveřejňování svědeckých výpovědí může křivým svědkům, na něž dosud ještě nedošlo, být velmi cenným poučením o tom, jak by měli svou výpověď upravit, může svědkům spravedlivým vsugerovat výpovědi, jež jsou objektivně křivé a jež by bez sugescí nikdy nebyli učinili.

Neméně nebezpečným pro výsledek trestního řízení a pro osud těch, proti nimž se nešťastnou shodou okolností trestní řízení zahrotilo, i těch, proti nimž mělo v pravdě být trestním řízením dokročeno, jest způsob zpravodajství ze samého hlavního přelíčení. Jest samozřejmým, že novinářský zpravodaj bude se vstříhati toho, by přímo a otevřeně pronášel rozsudek dříve, než soud promluvil konečné slovo. Tak naivním a neobezřetným sotva bude některý novinářský zpravodaj. Jsou však jiné způsoby, jimiž nerozvážný zpravodaj, ať vědomě nebo nevědomky předbíhat může soudnímu rozhodnutí a vštěpovati nekritickému čtenářstvu přesvědčení o výsledku hlavního líčení. Těmto ať vědomým, ať neuvědomeným pokusům slouží skreslené zpravodajství tisku o průběhu a o dějstvích hlavního líčení. Skresleně referuje tisk o hlavním přelíčení nejen, když uvádí ve zprávě o hlavním přelíčení něco, co se při něm neudálo nebo se událo jinak, což budou případy výjimečné, nýbrž i tehda, když vědomě nebo neuvědoměně způsobem tendenčním určité zjevy a určitá dějství z hlavního přelíčení podle svých potřeb, podle svého subjektivního názírání a snad dokonce podle chuti a podle svého čtenářstva nápadným způsobem vyzdvihuje a ostře osvětluje, jiné jevy a jiná dějství, jež mu a jeho čtenářům nejsou právě po chuti zatlačuje do pozadí do stínu nepovšimnutí. Tak bývá tomu na př. při zprávě o tom, jak si při hlavním líčení obžalovaný počínal a jak se hájil.

Oblíbeným v tisku bývá zevrubné referování o tom, jak se obžalovaný tvářil při hlavním přelíčení a zahalenou, na pohled nevinnou poznámkou k tvářnosti obžalovaného budí se nálada pro něho nebo proti němu. A přece, jako i jinde, tvářnost obžalovaného jest nejméně spolehlivým podkladem úsudku o tom, co se v pravdě v jeho nitru odehrává. Zkušenost učí, že právě prohnání zločinci dovedou při hlavním přelíčení zladiti i svou tvář do toniny, zvučící jejich zdánlivou nevinou, kdežto člověk, ocitnuvši se nešťastnou náhodou nevině na lavici obžalovaných právě u vědomí své nevinu a v roztrpčenosti nad neblahou hrou osudu tváří se namnoze zpuřně a způsobem odpuzujícím. Jako i jinde i tu toto zdání klame a sesilovati je neobezřetnou poznámkou znamená zahrávati si lehkovážně s osudem bližního. Ukvapené a zabarvené zprávy o seznáních svědků a znalců, vůbec pak o událostech a dějstvích z hlavního líčení jsou čteny zejména osobami, jež teprve mají býti slyšeny. Jest lidsky pochopitelno, že tyto zprávy nezástávají bez vlivu na seznání těchto osob. Vedou svědky křivé k tomu, že si své seznání upraví tak, by bylo ve shodě, aby bylo přijatelnou odpovědí na to, o čem se již dočetli z novin, kdežto spravedlivé svědky svádí na scestí a zakaluje v jejich duši a v jejich vědomí obraz toho, co v pravdě postřehli a o čem byli a jsou ochotni udati pravdu a jen pravdu. A zprávy o průběhu hlavního líčení čtou dychtivě i porotci. Skresleným zpravodajstvím odvracejí se porotci od své povinnosti, by sami a beze všeho zevního vlivu zhodnotili výsledky hlavního přelíčení, zdůrazňuje se jim něco, nač by jinak nekladli váhu, a odvrací se jejich pozornost od mnohého, co jest závažným a co by bez zevního vlivu tisku nenechali nepovšimnutým. I působí se takto, ať vědomě, ať z neobezřetnosti na výrok poroty a napomáhá se podlamovati úsudek o její účelnosti.

Při nejmenším hrubou nešetností jest způsob, jak se namnoze v tisku podávají svědecké výpovědi. Jest samozřejmo, že se člověk ani při svědeckém výsledku nezmění ve svém obvyklém způsobu chování a vyjadřování. Jest zjevem zarážejícím, činí-li se svědkovo chování a svědkův způsob vyjadřování ve zprávách tisku ze soudní síně předmětem, na němž si nesvědomitý zpravodaj neomaleným způsobem brousí svůj domnělý vtip a svědka přímo sesměšňuje. Svědecká povinnost jest občanskou povinností, bez níž se soudnictví nemůže obejiti. Jest to povinnost, již lid těžce pociťuje. Jest známo, s jakým ostychem a s jakou nevolností předstupují před soud lidé, kteří jinak nemají se soudem styků. Jest nedostatkem jemného citu a dobré výchovy, činiti plnění svědecké výpovědi přímo nesnesitelným břemenem novinářskou vtipností, činící ze svědka směšného zaostalece.

A na konec ještě jedné věci chtěl bych se dotknouti. Rozmohl se v posledních dobách zlovyk, pojímati do denního tisku ještě před soudním rozsudkem vyobrazení obviněných. Tímto zlo-

zvykem stupňuje se míra utrpení toho, kdo nevinně dostal se na lavici obžalovaných, tímto zlozvykem zosťruje se trest toho, kdo nešťastnou náhodou propadl trestu, a tímto zlozvykem opřádá se kolem hlavy vyvrhelů lidské společnosti gloriola zločinecké slávy a nabádá se zvrácená marnivost stejně zvrhlých osob, by i jejich fotografie přišla do novin pácháním zločinu.

Ne neprávem bývá tisk nazýván velmocí. Má důležité poslání, má však i těžké povinnosti. K nim ne v poslední řadě patří obezřetnost, rozvaha a lidskost ve zpravodajství ze soudní síně.
